

REFORMA POLICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI: RJEŠENJA I IZAZOVI U FUNKCIONIRANJU POLICIJSKIH AGENCIJA

Stručni članak

UDK: 341.74(497.6)

Senad Tabaković*¹

Sažetak:

Bosna i Hercegovina je teritorijalno mala zemlja koja je decentralizirana. Decentralizacija se odrazila i na sam rad policije. Policija predstavlja organ uprave pomoću kojih tužiteljstva, odnosno tužitelji, sprovode svoje aktivnosti u istražnom postupku i zbog toga inspektori koji sprovode tužiteljske naredbe trebaju biti osposobljeni izvršiti naredbe na najkvalitetniji način. Rad se bavi pitanjima: reforme policije u Bosni i Hercegovini, policijskih agencija na razini Bosne i Hercegovine, ministarstava unutarnjih poslova na razini Federacije Bosne i Hercegovine i županija. Problematiziran je način zapošljavanja policijskih službenika, prije svega mlađih inspektora kao i njihovi platni koeficijenti. Kroz rad se želi ukazati na probleme reforme policije u Bosni i Hercegovini. Pored problema reforme rad se bavi i problemima koji se nalaze u zakonskim okvirima, ali i rješenja istih prije svega na razini Federacije Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: policija, reforma policije, ministarstva unutarnjih poslova, policijski inspektor, zakonodavni okvir, Federacija Bosne i Hercegovine.

POLICE REFORM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA: SOLUTIONS AND CHALLENGES IN THE FUNCTIONING OF POLICE AGENCIES

Summary:

Bosnia and Herzegovina is a territorially small country that is decentralized. Decentralization also affected the work of the police. The police represent the administrative

¹ * **Senad Tabaković, magistar prava**, student III godine doktorskog studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta/Univerziteta „VITEZ“, senad.tabakovic@unvi.edu.ba

body by means of which the prosecutor's offices, or prosecutors, carry out their activities in the investigative procedure, and therefore the inspectors who carry out the prosecutor's orders should be trained to carry out the orders in the best possible way. The paper deals with the issues of: police reform in Bosnia and Herzegovina, police agencies at the level of Bosnia and Herzegovina, ministries of interior affairs at the level of the Federation of Bosnia and Herzegovina and cantons. The method of employment of police officers, primarily junior inspectors, as well as their salary coefficients, is problematic. Through the work, we want to point out the problems of police reform in Bosnia and Herzegovina, in addition to the problems of the reform, the work also deals with problems that are within the legal framework, but also solutions to them, primarily at the level of the Federation of Bosnia and Herzegovina.

Ključne riječi: police, police reform, ministries of internal affairs, police inspector, legal frame, Federation of Bosnia and Herzegovina.

1. UVOD

Riječ *reforma* je riječ koja se vrlo često koristila i koristi od završetka posljednjeg rata u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu BiH) i predstavlja sinonim težnje za dostizanje europskih standarda u svim sferama života. Ovisno od oblasti na koju se reforma odnosi, zakonodavnim, i drugim reformama. (*Ljepojević, 2009, str. 15*). Ipak, fokus ovog rada je na reformama policije.

U svakoj zemlji policija ima cilj da održava javni red i mir, sprječava i bori se protiv svih vidova kriminaliteta, štiti osnovna ljudska prava i slobodu svih njenih građana. Građani BiH nemaju povjerenje u rad policijskih organa. Ovakvu tezu potvrđuju neke od studija koje su provedene. Tako se u jednoj od studija navodi, nadalje, odgovori na druga dva pitanja sugeriraju da nemaju potpuno povjerenje u policiju. (*Muratbegović, Vujović, Fazlić, 2014.*). Jedan od razloga je činjenica da se u medijima svakodnevno izvještava o ubojstvima, krađama, slučajevima korupcije i drugim oblicima kriminaliteta, na koje nema odgovarajućeg odgovora. Posebno se ističe nekoliko slučajeva koji građane dovode u strah i sumnju u rad kompletnog pravosudnog sustava u najširem smislu riječi pa samim tim i u rad policije.

- Ubojstva policajaca, ali i službenika policijskih tijela, koja nisu riješena. Neki od slučajeva su: ubojstvo ministra Ministarstva unutarnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu FMUP), Jozе Leotara koji je ubijen 1999. godine u Sarajevu; ubojstva policajaca Adisa Šehovića i Davora Vujinovića koji su ubijeni 2018. godine u

Sarajevu; ubojstvo načelnika Policijske uprave Prijedor Radenka Bašića koji je ubijen 2022. godine.

- Ubojstava uglednih ljudi iz poslovnog svijeta, ali i ljudi koji nisu medijski popraćeni. Jedan takav primjer je ubojstvo poznatog biznismena Slaviše Krunića, koji se dogodio 2019. godine. U ovom predmetu podignuta je optužnica protiv izvršioca kaznenih djela, ali ono što ostaje tajna i što javnost i građani žele znati je odgovor na pitanje tko je naručio to ubojstvo.

- Slučaj koji je jako zaintrigirao narod jeste smrt Dženana Memića, mladića koji je preminuo 2016. godine u Sarajevu. To je slučaj u kojem se još nije ustanovilo šta se točno dogodilo i tko je izvršilac, a tko je naručilac (ako postoji). Poznato je da se trenutno vodi sudski postupak protiv određenih policajaca MUP-a Kantona Sarajevo (u daljem tekstu KS) zbog propusta u istrazi i podmetanja tragova. Još jedan slučaj koji narod pomno prati jeste smrt mladića Davida Dragičevića, koji je nestao 2018. godine, a nakon nekoliko dana pronađen mrtav.

- Također, imamo slučajeve visoke korupcije od kojih se mogu izdvojiti dva najnovija. Slučaj koji je trenutno na Sudu Bosne i Hercegovine je tzv. „afera respiratori“ koja se dogodila u vrijeme pandemije 2020. godine. U njoj su optuženi premijer Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu FBiH), ministrica financija FBiH, direktor Federalne uprave civilne zaštite, jedno gospodarsko društvo i njegov vlasnik. Drugi slučaj je onaj u kojem je Kantonalni sud u Sarajevu potvrdio optužnicu protiv bivše ministrice za kulturu i sport u Vladi Federacije koja se tereti za kazneno djelo zloupotreba položaja ili ovlaštenja. Ova dva slučaja potvrđuju opće prisutnu tezu da građani s pravom nemaju povjerenja u svoje ministre, smatrajući da je pravosudni sustav, u najširem smislu (a samim tim i policijski sustav) u rukama političkih moćnika.

Da reforma pravosuđa i policije nije dala očekivane rezultate i to na prvom mjestu sigurnost građana, a potom funkcioniranje policije, najbolje govore ovi, ali i drugi neriješeni slučajevi. Reforma policije je prije svega predstavljala i predstavlja političko pitanje, a ne stručno što se jasno vidi kroz sve faze reforme policije. Također, može se izvesti zaključak da je reforma iz oblasti policije prije svega bila u fokusu međunarodne zajednice pa tek onda same države BiH. Ovakvu tezu potvrđuju i međunarodni stručnjaci. U jednom od članaka se navodi: Na kraju mandata UN-a preostalo je još raditi na provedbi reforme policije jer mnogi programi UN-a nisu u potpunosti provedeni, a povremeni napredak bio je sporiji s obzirom na protivljenje

političkih elita kao i policijskih službenika (ICG 2002.) Nadalje, kako je tada istaknula Međunarodna krizna skupina: Unatoč više od šest godina sve nametljivije reforme provedene po nalogu UNMIBH-a, na lokalnu policiju se još ne može računati da provodi zakone. Njihove suprotnosti u pravosuđu – nacionalno pristrani, nedovoljno kvalificirani, nedovoljno plaćeni i ponekad korumpirani policajci selektivno podržavaju vladavinu zakona unutar nefunkcionalnog sustava koji još uvijek kontroliraju politizirana i nacionalizirana ministarstva unutarnjih poslova. (ICG 2002.: stranica i). (*Padurariu, 2014*). Na svim dogovorima bili su i predstavnici međunarodne zajednice ne samo kao gosti nego u ulozi posrednika između predstavnika iz FBiH i RS. Još jedan dokaz da je međunarodna zajednica vodila pregovore u pogledu reformi jasno potvrđuju i drugi autori koji navode: EUPM je vodio operaciju devet godina i uglavnom je imao za cilj pokrenuti reformu bosanske policije u profesionalnu, održive i multietničke policijske snage. (*Tremaria, 2019*). Da je opravdana ovakva teza bit će vidljivo u sljedećem poglavlju gdje će biti prikazana analiza provedenih reformi. Iz današnje perspektive vidjet ćemo da reforme nisu dale prevelike pomake, točnije ostale su nekvalitetni zakonski propisi koji za rezultat ostavljaju mogućnost dobivanja nekvalitetnih rezultata rada policije, ali i ostavljanje prostora za rast mita i korupcije u policijskim strukturama.

2. REFORMA POLICIJE

Okvirni mirovni sporazum iz 1995. godine zaustavio je krvoproliće u BiH, ali je također institucionalizirao etničke podjele unutar zemlje, koje su se stvarale tijekom oružanog sukoba. Država je od 1995. godine podijeljena na etničkom i nacionalnom principu. Takva etnička i nacionalna podjela ogleda se kroz postojanje dva entiteta koja po svojoj strukturi imaju sve elemente samostalne države i Brčko distrikt BiH. Pored dva entiteta postoji i krovna, državna razina vlasti. Ovdje nije kraj teritorijalnoj podjeli. FBiH se dalje dijeli na županije. Tako u Federaciji BiH trenutno postoji 10 županijskih MUP-ova, FMUP i Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine. Ovakav model ustrojstva ministarstava je ustanovljen neposredno nakon završetka rata. Ovakav sustav funkcioniranja policije pokušao se promijeniti kroz sedam reformskih faza. Reforma kompletnog sigurnosnog sustava u BiH započeta je 2004. godine. Kao i sve druge reforme i ova reforma je provedena u cilju približavanja standarda BiH Europskoj uniji i Političko-vojnom savezu NATO. Reforma je bila neophodna i zbog mijenjanja društveno-političkog uređenja države.

2.1. Prva faza reforme policije

Prva faza reforme policije započeta je 2004. godine i poznatija je kao Mertensov plan. Visoki predstavnik Paddy Ashdown je 2. 7. 2004. godine donio „odluku kojom se uspostavlja Povjerenstvo za restrukturiranje policije“. (*Ashdown, 2004.*). Ovom odlukom su utvrđeni zadaci članova povjerenstva i ovlasti predsjedavajućeg. Odlukom je propisano da predsjedavajućeg i njegovog zamjenika imenuje Visoki predstavnik. Pored predsjednika i njegovog zamjenika povjerenstvo još čine: ministar sigurnosti BiH, ministar unutarnjih poslova FBiH, ministar unutarnjih poslova RS, dva županijska ministra unutarnjih poslova, po jedan načelnik iz FBiH i RS, gradonačelnik BD i predstavnik predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH i na kraju komesar EUPM-a. „Visoki predstavnik Paddy Ashdown i predsjedavajući Savjeta ministara BiH Adnan Terzić, predstavili su u Sarajevu 2. srpnja 2004. godine predsjednika Povjerenstva za reformu policije u BiH Vilfreda Matrensa.“ (*Ljepojević, 2009., str. 51*). Tijekom sastanka u Sarajevu, Povjerenstvo je došlo do sedam zaključaka. Neki od zaključaka su: policijski sustav ne treba biti kompliciran, policijski sustav mora biti djelotvoran i ne biti skup, treba postojati jedinstven sustav činovanja i plaća, zajedničke obuke i odabiri u procesu zapošljavanja, smanjiti broj policijskih službenika u BiH. Ministar sigurnosti BiH Bariša Čolak je isticao problem prevelikog broja policajaca i administrativnih radnika. On je, također, isticao problem plaća policajaca, navodeći da su u Republici Srpskoj (u daljem tekstu RS) plaće najmanje, a da su u nekim županijama čak tri puta veće plaće od prosjeka FBiH. Povjerenstvo na čelu s predsjednikom Mertensom iste godine je donijelo konačan prijedlog. Prijedlog povjerenstva temeljio se na jedinstvenoj strukturi policije. Takvu jedinstvenu strukturu činile bi policijske agencije koje bi bile organizirane prema geografskim oblastima, (dakle praktičnoj), a ne političkoj, nacionalnoj i entitetskoj podjeli. Još jedno vrlo bitno pitanje koje je povjerenstvo predvidjelo odnosilo se na financiranje. Predviđeno je da se financiranje vrši iz državnog proračuna. Ono što je bilo ključno jeste da predstavnici iz RS nisu pristali na ukidanje MUP RS.

2.2. Druga faza

Druga faza policijske reforme održana je na planini Vlašić. Ovi pregovori održani su 2005. godine. Za razliku od prve reforme u kojoj su prisustvovali ministri unutarnjih poslova i ministar sigurnosti, u ovoj fazi pregovora prisustvovali su vođe političkih stranaka. Pregovori s Vlašića nisu donijeli nikakve konkretne rezultate. Donesen je zaključak u kojem je navedeno da je potrebna reforma policije i da ta reforma mora biti u granicama Ustava. Predstavnici iz

RS nisu prihvatili prijedloge mape policijskih regija koji prelazi entitetsku granicu. Drugim riječima, predstavnici iz RS pristaju na reformu policije, ali samo unutar granica RS.

2.3. Treća faza

Treća faza započinje u kolovozu, a završena je u rujnu 2005. godine. Karakteristika ove faze pregovora je ta da su održani sastanci između predstavnika vlada u BiH. Dakle, Vijeća ministara BiH, Vlade FBiH i Vlade RS. Polazna točka pregovora bili su dogovori s Vlašića. Kao i ranije, i ovoga puta Narodna skupština RS nije prihvatila prijedloge o reformi policije. Suštinski pomak o meritumu stvari nije postignut. Jedini pomak je u tome što su predstavnici vlada bili u pregovaračkim ulogama umjesto političkih lidera.

2.4. Četvrta faza

Četvrta faza, inicirana je od strane predstavnika Vlade RS, ali je poznata i kao Sporazum o reformi policije. Ova faza pregovora započeta je u listopadu, a završena u studenom 2005. godine. Rezultat ovih pregovora bio je Sporazum o reformi koji su prihvatila oba entiteta, a ujedno je bio prihvatljiv i za međunarodnu zajednicu. Ni ovim sporazumom se nije dogovorilo ništa značajno. Dogovoreno je da izvršne vlasti formiraju direkciju za provođenje reforme čiji je zadatak da izradi kompletan plan reforme policije podijeljen u faze, s tim da se poštuju tri osnovna europska principa koja je zahtijevala međunarodna zajednica. Drugim riječima, novitet je da direkcija za provođenje reforme izradi novi prijedlog poštujući tri europska principa i da se reforma planira po fazama. Ovakav dogovor je imao direktan utjecaj na početak pregovora o stabilizaciji i pridruživanju BiH u Europsku uniju.

2.5. Peta faza

Peta faza započeta je krajem 2005. godine, odnosno osnivanjem Direkcije za reformu policije od strane Vijeća ministara BiH. Peta faza je okončana tako što je Upravni odbor Direkcije za reformu donio mišljenje koje je usvojeno većinom glasova. Mišljenje se zasnivalo na dva dijela, prvi dio se odnosio na financiranje i zakonodavni okvir i on bi pripao u nadležnost države. Drugi dio se odnosio na sam operativni rad i on bi pripao lokalnoj policiji. Međutim, i ovaj prijedlog, kao i neki drugi nisu prihvaćeni od strane Vlade RS-a. Dimitris Kurkulas, šef delegacije Europskog povjerenstva u BiH, je na kraju pregovora rekao da političari i vlast u RS-u ne žele i opstruiraju reformu policije.

2.6. Šesta faza

Ova faza počela je u veljači 2007. godine, a njoj su ponovno prisustvovali vođe političkih stranaka iz FBiH i RS. Inicijator ove faze pregovora bio je tadašnji premijer RS Milorad Dodik. Ova faza pregovora, kao i ranije faze, prošla je bez dogovora. O samoj reformi policije najbolje pokazuju izjave dvojice političkih vođa iz FBiH i RS. Predsjednik SDA Sulejman Tihić je rekao da nisu sporna dva principa EU kojima su zakonodavstvo i proračun na nivou BiH. Problem nastaje kada je riječ o lokalnoj razini. „Mi smatramo da ne trebaju postojati ni županijske, ni entitetske policijske oblasti, nego regije zasnovane na tehničkim i drugim kriterijima.“ „Teško je postići kompromis“, kaže Tihić, „kada netko postavlja ultimatum – ili će biti policije Republike Srpske ili neće biti dogovora“. (*Ljepojević, 2009., str. 191*). Predsjednik Saveza nezavisnih socijaldemokrata, Milorad Dodik, pregovarač iz entiteta Republike Srpske, bio je dosljedan u svojim stavovima. On je izrazio jasan stav da mora postojati MUP Republike Srpske. Također, pristao je da se prenesu određene nadležnosti s MUP-a RS na policijske agencije na razini BiH, ali da nema razgovora o okidanju MUP-a RS. To je značilo da se političari iz FBiH zalažu za ukidanje svih županijskih, ali i entitetskih MUP-ova, dok se političari iz RS zalažu za isključivo postojanje MUP-a RS.

2.7. Sedma faza

Nakon što je istekao mandat Visokom predstavniku Paddy Ashdown, njegovu poziciju je zauzeo Miroslav Lajčak. Tamo gdje je stao Paddy Ashdown s reformom policije nastavio je Miroslav Lajčak. Upravo je po novom Visokom predstavniku posljednji pokušaj reforme dobio naziv (Lajčakov prijedlog reforme). Miroslav Lajčak se odlučio na novi način reforme policije. Pokušao je pregovarati o reformi policije tako što će obaviti odvojene razgovore s predstavnicima političkih stranaka u BiH, a potom predložiti novi prijedlog. Ovaj put prijedlog nije naišao na odobravanje političara iz FBiH. Predstavnici političkih stranaka najviše su razgovarali treba li MUP Republike Srpske ostati ili ne. Član predsjedništva Haris Silajdžić i predsjednik Vlade RS Milorad Dodik su 2007. godine potpisali Protokol o reformi policije. Suština dogovora ogleda se u tome da će policijska struktura odgovarati ustavnom uređenju BiH. Potpisivanju ovakvog sporazuma nisu se složili Stranka demokratske akcije (u daljem tekstu SDA) i Srpska demokratska stranka (u daljem tekstu SDS). Predstavnici SDA naglašavali su da oni nisu sudjelovali u njegovom dogovaranju i potpisivanju, navodeći da sporazum predstavlja „akt konačne legalizacije posljedica genocida i etničkog čišćenja,“ te podvukli da

ga neće podržati.“ (*Hadžović, Kržalić, Kovačević, 2013.*). Jedini značajan korak u stvaranju policijskih agencija napravljen je na sastanku šest voditelja u Laktašima. Ovaj sastanak održan je u zimu 2007. godine i sudjelovali su ponovo vođe političkih stranaka. Rezultat ovog sastanka ogleda se u tome da Vijeće ministara osnuje radnu grupu i imenuje njezine članove koji će napraviti zakon kojim će se osnovati: Direkcija za koordinaciju policijskih tijela, Institut za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Agencija za policijsku potporu, Neovisni odbor za žalbe građana i Odbor za žalbe policijskih službenika. Zaključuje se da su nosioci pokušaja reforme policije bili Visoki predstavnici Paddy Ashdown i Miroslav Lajčak. U prvih šest faza raspravljalo se o jednom prijedlogu poznatijem kao Martensov plan koji nije bio prihvatljiv za političare iz RS. Zadnja, sedma faza je faza u kojoj se razgovaralo o tzv. Lajčakovom prijedlogu koji nije bio prihvatljiv političarima iz FBiH.

3. STRUKTURA POLICIJSKIH AGENCIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Svih sedam faza reforme policije završilo je bez dogovora, odnosno uz vrlo male ustupke političara iz oba entiteta. Shodno tom rezultatu, policijske strukture u BiH su podijeljene identično kako je podijeljena i sama država, s tim da na državnoj razini nemamo ministarstvo unutarnjih poslova. Prema tome, postoje sljedeća ministarstva u čijoj su nadležnosti policijske agencije:

- Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine,
- Ministarstvo unutarnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine (FMUP),
- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Srpske (MUPRS),
- Policija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine,
- Županijska ministarstva unutarnjih poslova u Federaciji Bosne i Hercegovine

Zaključujemo da je struktura policije u BiH podijeljena na tri razine i to: županijsku, entitetsku i državnu. Ovakva podjela je razumljiva i ne čini se uopće loše strukturiranom. Međutim, problem je što ova ministarstva, a i policijske agencije nisu hijerarhijski, vertikalno, podijeljene što znači da više ministarstvo ne može nadgledati rad nižeg ministarstva. Drugi problem je što ne postoji MUP BiH. Država svoju moć, silu, suverenost ponajviše pokazuje kroz policijske strukture, što u BiH nije slučaj jer svaka županija ima svoje MUP-ove koji nisu odgovorni FMUP, niti Ministarstvu sigurnosti BiH.

3.1. Policija na razini Bosne i Hercegovine

Na državnoj razini postoji Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine i u njegovoj nadležnosti se nalazi sedam policijskih agencija: Granična policija, Državna agencija za istrage i zaštitu, Služba za poslove sa strancima, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova i Agencija za policijsku potporu.

3.1.1. Državna agencija za istrage i zaštitu

U prvobitnom obliku Državna agencija za istrage i zaštitu (u daljem tekstu: SIPA) nije imala policijska ovlaštenja u smislu provođenja kaznenih istraga. Na početku je imala naziv Agencija za informacije i zaštitu, da bi se 2004. godine transformirala u agenciju za istrage i zaštitu i dobila je operativnu ulogu u kaznenim istragama. Prva državna policijska agencija bila je Agencija za informacije i zaštitu koja je osnovana 2002. godine, a osnovana je Zakonom o Agenciji za informacije i zaštitu. Ova policijska agencija se bavila prikupljanjem i obradom podataka koja se tiču provođenja kaznenih zakona na području BiH, ali i međunarodnih kaznenih propisa. Pored ovih poslova agencija je štitila osobe koje su imale status „vrlo važne osobe“, diplomatska predstavništva, misije, institucije i objekte BiH. Ova agencija je postojala sve do 2004. godine kada se transformira u novu agenciju, Državnu agenciju za istrage i zaštitu (u daljem tekstu SIPA). Za razliku od prethodne agencije koja se bavila prikupljanjem i obradom podataka, SIPA je dobila policijska ovlaštenja.

Jedna od najvažnijih nadležnosti SIPA-e je sprječavanje, otkrivanje i istraga kaznenih djela iz nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine. SIPA se bavi istragama međunarodnih kaznenih djela i najtežih kaznenih djela u BiH. BiH je stoljećima bila multietnička država, i to je predstavljalo ponos svih naroda i nacija koje žive. Međutim u poslije dejtonskoj BiH nacionalno pitanje je postalo, ako ne najbitnije, onda jedno od najbitnijih pitanja. Potvrda ovakvoj tezi nalazi se u članovima Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Tako u članu 2. stav (2) propisano je: „SIPA djeluje isključivo na profesionalnim osnovama, ne zastupajući, ne štiteći niti podrivajući interese bilo koje političke stranke, registrirane organizacije ili udruženja, bilo kojeg konstitutivnog ili drugog naroda u BiH.“ (*Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu* ("Sl. glasnik BiH", br. 27/2004., 63/2004., 35/2005., 49/2009. i 40/2012.). Dok je u članu 7. stav (6) propisano: „Direktor i zamjenik direktora ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda.“ (*Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu* ("Sl. glasnik BiH", br. 27/2004., 63/2004., 35/2005., 49/2009. i 40/2012.). Iz ovoga proizlazi da je zakonodavac članom 7. stav (6) pobio

sam svoje tvrdnje iz člana 2. stav (2). Ovo znači da je pored profesionalnosti itekako bitna pripadnost narodu. Drugim riječima, kod biranja direktora i njegovog zamjenika pripadnost konstitutivnom narodu predstavlja eliminirajući faktor bez obzira na profesionalnost. U pogledu istraga SIPA ima dva osnovna odjela, a to su Kriminalističko-istražni odjel i Financijsko-obavještajni odjel. Unutar Kriminalističko-istražnog odjela postoje sljedeće organizacijske jedinice: odsjek za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO, odsjek za sprječavanje i otkrivanje organiziranog kriminala, kriminala u vezi s trgovinom ljudima, opojnim drogama i ostalim kaznenim djelima, odsjek za sprječavanje i otkrivanje financijskog kriminala i korupcije, odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove, grupa za operativnu potporu. Svih pet organizacijskih jedinica bave se borbom protiv kriminaliteta iz svoje oblasti. Financijsko-obavještajni odjel bavi se skupljanjem i analiziranjem podataka i dokumentacije koju prosljeđuje tužiteljstvu kao i drugim nadležnim organima u BiH.

3.1.2. Granična policija Bosne i Hercegovine

Problem osnivanja policije na razini BiH najbolje se ogleda kroz osnivanje Granične policije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu GPBiH). GPBiH nije osnovana dogovorom i konsenzusom politika, niti reformama, nego je nametnuta od strane visokog predstavnika. Tadašnji Visoki predstavnik Wolfgang Petritsch je, prema ovlaštenjima koje je imao, 2000. godine donio Zakon o Državnoj graničnoj službi Bosne i Hercegovine kojim se osniva GPBiH. Nakon četiri godine, dakle 2004. godine donesen je novi zakon o državnoj graničnoj službi. Ovim zakonom je propisano i predviđeno da agencija bude pri Ministarstvu sigurnosti BiH s operativnom samostalnošću. Osnovna nadležnost ove agencije je kontrola granice, ali i drugi poslovi koji su predviđeni zakonom. Sve do trenutka osnivanja GPBiH kontrolu granica vršile su entitetski i županijski MUP-ovi. Preuzimanje poslova kontrole državne granice od županijskih i entitetskih MUP-ova vršen je u fazama. Završetak preuzimanja kontrole granice završen je 2002. godine inauguracijom jedinice državne granične službe Strmica. Misija Ujedinjenih naroda u BiH je tri mjeseca od inauguracije jedinice Strmica akreditirala Državnu graničnu službu BiH da ispunjava osnove demokratskih standarda u sprovođenju zakona. Na ovaj način kompletna državna granica je stavljena pod kontrolu i nadzor na mnogo bolji način. Iako je osnivanje i stavljanje državne granice pod kontrolu državne granične policije predstavljao bitan korak u standardizaciji s europskim demokratskim načelima, zakon nije u potpunosti uspio. Neuspjeh se ogleda u pogledu imenovanja direktora i njegovog zamjenika. U Zakonu o graničnoj policiji BiH u članu 11. stav (5) propisano je: „Direktor, zamjenik direktora

i pomoćnik direktora ne mogu biti iz istog konstruktivnog naroda.“ (*Zakon o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 50/04, 27/07 i 59/09 prečišćeni tekst*). Može se zaključiti da je ovakva formulacija ista kao i kod imenovanja rukovodioca SIPA-e.

3.1.3. Služba za poslove sa strancima

Služba za poslove sa strancima kao upravna organizacija s operativnom samostalnošću u sastavu je Ministarstva sigurnosti BiH. Osnovni zadaci službe su rješavanje pitanja i problema imigracije na području Bosne i Hercegovine. Ova služba osnovana je Zakonom o službi za poslove sa strancima. Ovim zakonom propisano je da je na čelu direktor koji ima jednog zamjenika i pomoćnika za unutarnju kontrolu. U članu 9. stav (2) propisano je: Direktor, zamjenik direktora i pomoćnik direktora za unutarnju kontrolu ne mogu biti iz reda istog naroda. (*Zakonom o službi za poslove sa strancima "Službeni glasnik BiH", br. 54/05 od 9. 8. 2005. i br. 36/08 od 16.4.2008*). Za razliku od prethodna dva zakona (Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu i Zakon o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine) u ovom zakonu je promijenjena formulacija i izbjegnuta je teorijska mogućnost koja se može dogoditi da direktor i njegov zamjenik budu iz istog naroda. Pored ovog zakona koriste se i drugi zakoni kao što su: Zakon o strancima, Zakon o azilu, Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine kao i drugi zakoni koji uređuju pitanja koja nisu uređena navedenim zakonima, a doneseni su i primjenjuju se na razini BiH.

3.1.4. Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Agencija za policijsku potporu

Ove agencije su osnovane zajedničkim zakonom, Zakon o direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za potporu policijskoj strukturi Bosne i Hercegovine. Zakonom je propisano da direkcijom rukovodi direktor koji ima dva zamjenika koja za svoj rad odgovaraju direktoru. Direktor i zamjenici ne mogu biti iz reda istog konstitutivnog naroda. Na ovakav način ponovo je pripadnost narodu postavljena kao kvalifikacijska okolnost. Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, Agencija za policijsku potporu također su osnovane ovim zakonom, ali za ove agencije nije propisano da direktor i zamjenici moraju biti iz različitih konstitutivnih naroda, te je na ovakav

način struka stavljena ispred pripadnosti određenom narodu što je putokaz u kojem smjeru trebaju ići i ostale policijske agencije i direkcije. Poslovi Agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja su izuzetno specijalizirani i kako bi se izvršili ti poslovi potrebno je specijalizirano znanje. Ova agencija nema pretjeranu ulogu u istražnim postupcima jer one vrše samo ispitivanja, vještačenja, analize i kao takve ne mogu (toliko) manipulirati u istragama. Drugim riječima, ukoliko se dogodi da dokazi koji se vještače budu podvrgnuti manipulaciji, lako se može utvrditi i zaključiti da je to učinjeno mimo struke i mimo predviđenih znanstvenih metoda.

3.2. Policijske agencije na razini Federacije Bosne i Hercegovine

U FBiH policija je uređena Zakonom o unutarnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine. Tim zakonom uređeni su poslovi koje obavlja Federalno ministarstvo. Policijske zadatke obavlja Uprava policije, a njom rukovodi i upravlja direktor koji ima zamjenika. Prilikom imenovanja rukovodioca i njegovog zamjenika postoje nacionalni ključevi. Tako da direktor i ministar policije ne mogu biti pripadnici istog konstitutivnog naroda što je propisano u članu 41. stav (3) koji glasi: „Direktor policije i ministar ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda, s tim što jedan od njih može biti imenovan iz reda ostalih.“ (*Zakonom o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine „Službene novine FBiH 81/14*). Prilikom imenovanja zamjenika direktora mora se voditi računa o nacionalnoj zastupljenosti. Ovakav princip zastupljen je i za agencije na državnoj razini što znači da se takav princip koristio i na Federalnoj razini. Uprava policije kao policijska agencija nema ulogu nadređenosti u odnosu na županijske MUP-ove, što znači da Uprava policije obavlja poslove iz svoje nadležnosti bez mogućnosti da nadgleda rad županijskih MUP-ova. Odnos županijskih MUP-ova i Uprave policije ogleda se samo i isključivo u suradnji i pomaganju između ove dvije policijske agencije. Ovakav odnosa između Uprave policije i županijskih policijskih agencija mora se što prije promijeniti i uspostaviti vertikalna kontrola nad radom policije. Drugim riječima, mora se napustiti koncept suradnje i pomaganja, a prihvatiti koncept nadzora i vertikalne strukturiranosti. Ovakvim načinom centralizacije policijske strukture stvorio bi se mehanizam kontrole i veće odgovornosti.

3.3. Policijske agencije na nivou županija

Ustavom FBiH utvrđeno je da se FBiH sastoji od federalnih jedinica, odnosno županija. Također, propisano je da županije imaju sve nadležnosti koje nisu izričito dane u nadležnost FBiH. Županije su nadležne uspostavljati i nadzirati rad policijskih snaga. Drugim riječima,

policija je na razini županija i pitanje strukturiranja policije predstavlja Ustavnu kategoriju, odnosno pitanje. U praksi to znači da trenutno postoji deset županijskih MUP-ova, s tim da županijski MUP-ovi nisu hijerarhijski strukturirani, pa sami tim nisu podređeni MUP-u FBiH, niti jednom drugom MUP-u. Policija u FBiH je decentralizirana. Prema tome, županijski MUP-ovi su podređeni županijskim vlastima jer se financiraju iz proračuna županije. Decentralizirani oblik funkcioniranja policije na razini FBiH i županija ogleda se u tome da ne postoji mogućnost nadziranja rada MUP-a FBiH nad radom drugih županijskih MUP-ova. S obzirom na takvu decentralizaciju, županijski MUP-ovi i MUP FBiH funkcioniraju na principu suradnje. Takva suradnja se prije svega ogleda u informiranju županijskih MUP-ova o saznanjima o mogućim izvršenjima kaznenih djela iz nadležnosti MUP-a FBiH. Županijskim zakonima unutarnjih poslova utvrđeni su poslovi ministarstava. Neki od tih poslova su: zaštita života i imovine, sprječavanje, otkrivanje i istraga kaznenih djela, poslovi iz domena održavanja javnog reda i mira, poslovi koji se odnose na održavanje javnih okupljanja, osiguranja određenih osoba i objekata.

4. ADMINISTRATIVNO-POLICIJSKI POLOŽAJ POLICIJSKIH SLUŽBENIKA U BOSNI I HERCEGOVINI

Prava i položaj policijskih službenika regulirani su zakonima o policijskim službenicima na razini BiH, FBiH, BD i županijama, a u RS zakonom o policiji i unutarnjim poslovima. Zakon o policijskim službenicima BiH u članu 42. stav (1) tačka 2. propisuje: „U činu mlađeg inspektora, kao drugi nivo pristupanja za kandidate s najmanje VI stupnjem školske spreme.“ (*Zakon o policijskim službenicima BiH "Sl. glasnik BiH", br. 27/2004., 63/2004., 5/2006., 58/2006., 58/2006., 15/2008., 50/2008. - dr. zakon, 63/2008., 35/2009., 7/2012. i 42/2018. - odluka US*). Na isti način propisano je i na razini FBiH. U članu 42. stav (1) tačka 2. Zakona o policijskim službenicima FBiH propisano je: „U činu mlađeg inspektora - kao druga razina pristupanja za kandidate s najmanje VI stupnjem školske spreme. Ista formulacija se koristi i na razini županija izuzev Kantona/Županije Sarajevo.“ (*Zakon o policijskim službenicima FBiH Službene novine Federacije BiH", br. 27/05, 70/08i 44/11*). Ovim članom se omogućava da policijske poslove od najnižeg čina (mlađi inspektor), pa do najvišeg čina (glavni generalni inspektor policije) obavljaju osobe koje imaju završene fakultete predškolskog odgoja, osobe koje su profesori ili bolje rečeno nastavnici sporta i tjelesne kulture, inženjeri poljoprivrede, prometa itd. Problem stručne spreme u ovom smislu može se promatrati dvojako. S jedne strane

sposobnost i stručnost rukovodećih osoba i s druge strane sposobnost i stručnost inspektora na terenu. I jednoj i drugoj grupi osoba ovim članovima je dozvoljeno da budu nestručni za obavljanje policijskih poslova. Davanjem mogućnosti da i agronom, pedagog, profesor sporta i bilo kojeg drugog društvenog fakulteta bude policijski inspektor ima i socijalno-egzistencijalni problem. Osobe sa završenim fakultetom kriminalistike imaju izuzetno suženo područje rada u struci. Drugim riječima, osobe sa završenim kriminalističkim fakultetima mogu raditi prije svega u policijskim i sigurnosnim agencijama i u agencijama koje se bave zaštitom imovine i lica. Iako im je zbog specifičnosti struke sužen prostor za rad, zakonodavac je još više smanjio mogućnost zapošljavanja osoba s tim završenim fakultetima i na taj način uskratio mogućnost za rad u struci. Sve dok se ovi članovi Zakona o policijskim službenicima (BiH, FBiH, BD i županija) i Zakona o policiji i unutarnjim poslovima (RS) ne promijene primat će se nestručni, a ne stručni i kvalitetni policijski službenici. Značajnu promjenu napravio je KS koji je izmjenama i dopunama postojećeg zakona o policijskim službenicima u članu 52. stav (1) točka c propisao tko se može zaposliti u čin mlađeg inspektora: „a za čin "mlađi inspektor" mora imati stečenu diplomu visokog obrazovanja VII stupanj stručne spreme ili imati stečenu diplomu o završenom prvom ciklusu Bolonjskog sustava studiranja koji se vrednuje s 240 ECTS studijskih bodova pravnih ili kriminalističkih, kriminoloških ili sigurnosnih studija (dodiplomski studij) akreditirane visokoobrazovne institucije, koja ima završen VII stupanj stručne spreme i to pravnih ili kriminalističkih, kriminoloških ili sigurnosnih studija pod uvjetom da su te institucije akreditirane.“(Zakon o policijskim službenicima Kantona/Županije Sarajevo „Sl. novine Kantona Sarajevo br. 38/2018, 26/2019. i 39/2020.). Također, pored citirane odredbe predviđena je još jedna jako bitna odredba, a to je da se aktima unutarnje organizacije može propisati da mlađi inspektor može imati i drugu vrstu obrazovanja s obzirom na specifičnosti kriminaliteta na kojima će raditi. To je predviđeno u članu 52. stav (1) u kojem je propisano: „Izuzetno, za određena radna mjesta unutar organizacijskih jedinica Uprave policije, mogu se aktom o unutarnjoj organizaciji propisati i druge vrste visoke školske spreme, uzimajući u obzir specifičnu vrstu kriminaliteta, te za čin "mlađi inspektor" može aplicirati i osoba koja ima stečenu diplomu visokog obrazovanja ili druge obrazovne ili akademske kvalifikacije najmanje VII stupanj stručne spreme, odnosno visoko obrazovanje akreditirane visokoobrazovne institucije prvog ciklusa Bolonjskog sustava studiranja s najmanje 180 ECTS, i to: 1) Bakalaureat/Bachelor iz oblasti ekonomije - finansijskog smjera za poslove gospodarskog kriminaliteta i finansijskih istraga; 2) Bakalaureat/Bachelor iz oblasti elektrotehnike - smjer za računarstvo i informatiku za poslove otkrivanja i razjašnjavanja kaznenih djela i sigurnosnih

izazova u digitalnom okruženju; 3) Bakalaureat/Bachelor iz oblasti biologije, genetike, kemije, fizike, strojarstva, farmacije za poslove iz domena forenzike i kriminalističke tehnike; 4) Bakalaureat/Bachelor iz oblasti prometa i komunikacija za poslove otkrivanja i razjašnjavanja prometnih delikata; 5) Bakalaureat/Bachelor iz oblasti psihologije i socijalnog rada u okviru poslova vezanih za vulnerabilne skupine stanovništva (djeca i mladi u kontaktu sa zakonom i probleme nasilja u porodici); 6) Bakalaureat/Bachelor iz oblasti sigurnosnih i mirovnih studija za poslove analitičkog i strateškog planiranja; 7) Bakalaureat/Bachelor iz oblasti sporta za poslove specijalističke podrške.“(*Zakon o policijskim službenicima Kantona Sarajevo „Sl. novine Kantona Sarajevo br. 38/2018., 26/2019. i 39/2020.*). Kod ove odredbe predviđeno je da osoba može imati 180 ECTS bodova. Zašto je zakonodavac predvidio da osobe s drugom strukom mogu imati obrazovanje prvog ciklusa Bolonjskog sustava studiranja s najmanje 180 ECTS ostaje nepoznanica. Sa znanstvenog aspekta ovakva formulacija nije prihvatljiva jer je znanstvena tendencija da se ljestvica obrazovanja stavlja što više. Međutim, s aspekta prakse, vjerojatno se smatra da je dovoljan ovaj stupanj obrazovanja i znanja kako bi se dobio kvalitetan policijski službenik. Problem u pogledu policijskih službenika nije samo stručna sprema nego i njihovi platni koeficijenti. Na razini BiH koeficijent mlađeg inspektora je 2,10 što je izuzetno mali koeficijent s obzirom na posao i odgovornost koju imaju ili bi trebali imati. Identična je situacija u pogledu zapošljavanja mlađih inspektora na razini FBiH. Za prijem u radni odnos u čin mlađeg inspektora, jednaki su uvjeti kao i na razini BiH, dakle, neophodan je završen VI stupanj obrazovanja, jedina razlika je u platnom koeficijentu. Koeficijent mlađeg inspektora u FBiH je 3,60 što je također mali koeficijent s obzirom na složenost poslova koje obavljaju ili koje bi trebali obavljati. Isti koeficijent je i u Srednjobosanskoj županiji, dakle 3,60, ali i uvjeti po pitanju stručne spreme. Koeficijent u BD je 2,09 što je ujedno i najmanji u odnosu na razinu BiH, FBiH. Platni koeficijenti, odnosno plaća inspektora predstavlja motivaciju za kvalitetno obavljanje policijskih poslova. Na ovakav način policijski inspektori se demotiviraju da obavljaju svoje poslove na najbolji način. Druga anomalija se ogleda u tome da sam koeficijent ne mora biti od presudnog značaja na visinu plaće jer se koeficijent množi s osnovicom. Tako je primjerice trenutna osnovica na razini FBiH 330KM s tendencijom povećanja na 346,5KM, dok je u Srednjobosanskoj županiji od 1.1.2022. godine osnovica povećana na 305KM, a do tada je bila 290KM, da bi se od 1.7.2022. povećala na 330 KM.

5. ZAKLJUČAK

BiH je od 1995. godine i završetka rata konstantno u fazama reformi, političkih, ekonomskih, zakonodavnih pa i policijskih. Utvrđena su četiri ključna problema policije u BiH:

- reforma policije,
- nacionalna zastupljenost kao kvalifikacijska okolnost,
- vertikalna hijerarhija policije,
- financiranje MUP-ova,
- stručnost policijskih inspektora,
- plaće policijskih inspektora (utvrđenim zakonima).

Reforma policije uopće nije bila u fokusu domaćih političara. Na reformama je insistirala međunarodna zajednica preko Visokog predstavnika u BiH. Ukupno je provedeno sedam faza, s tim da se u prvih šest faza razgovaralo o jednom prijedlogu tzv. Mertensovom planu, a u sedmoj o prijedlogu Visokog predstavnika Miroslava Lajčaka. Svih sedam faza reformi inicijatori su bili visoki predstavnici i međunarodna zajednica. Reforme nisu donijele pozitivna rješenja u smislu napredovanja i razvoja policije u BiH. Pitanje oko kojeg nije nađen politički konsenzus je pitanje entitetske i državne policije, tako da je do dan-danas ostala nefunkcionalna organizacija policije na području BiH. Jedini napredak postignut je osnivanjem sedam policijskih agencija na razini BiH, a to su: Granična policija, Državna agencija za istrage i zaštitu, Služba za poslove sa strancima, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova i Agencija za policijsku potporu s tim da one nisu hijerarhijski povezane sa nižim policijskim razinama.

Drugi problem koji se javlja kod reforme policije je što je prilikom imenovanja direktora, zamjenika, pomoćnika policijskih agencija zastupljen nacionalni ključ kao ključni kriterij pri odabiru kandidata. Takvim zakonskim rješenjima pripadnost ili nepripadnost određenom narodu ili konstitutivnom narodu u nekim slučajevima predstavlja kvalifikacijsku okolnost, dok su neki drugi (Ostali) potpuno isključeni iz mogućnosti da se prijave za obavljanje ovakvih poslova, bez obzira na njihove profesionalne sposobnosti.

Treći problem je taj što je policija u FBiH podijeljena na tri razine: županijsku, federalnu i državnu. Te tri razine djeluju potpuno decentralizirano u smislu rada i kontrole. Centralizirani su samo u pogledu nadležnosti. S tim u vezi ministarstva unutarnjih poslova županija nitko ne može nadgledati u smislu rada osim njih samih. Ista je situacija i s ostale dvije razine. Ovakav način funkcioniranja je nedopustiv iz više razloga. Prvi razlog je princip kontrole rada višeg organa na rad nižeg organa. S tim u vezi bi županijska ministarstva unutarnjih poslova trebala biti podređena FMUP-u, dok bi FMUP bio podređen sljedećoj razini, a to je državna razina. Međutim, ne postoji MUP na državnoj razini, stoga ga je neophodno osnovati. Na ovaj način postojala bi vertikalna povezanost i nadređenost nižih organa višim organima u smislu kontrole. Četvrti problem koji se treba riješiti jeste financiranje županijskih ministarstava unutarnjih poslova. Županije su relativno mala geografska područja, a financiranje vrši vlada županije iz županijskog proračuna. Na ovakav način vladama županija, koje predstavljaju najniži stupanj vlasti (izuzev lokalne samouprave), kroz financiranje policijske strukture dana je moć da politički manipuliraju s radom ministarstava unutarnjih poslova. Tako županije koje ostvaruju manje prihode imaju manje mogućnosti za izdavanje sredstava za policiju, a što direktno utječe na kvalitetu i rad policije. Rješenje bi bilo da se županijska ministarstva unutarnjih poslova financiraju iz proračuna FBiH ili proračuna BiH. Na ovakav način bi se smanjio utjecaj vlada županija na rad županijskih ministarstava unutarnjih poslova, poboljšali bi se uvjeti policijskih službenika prije svega u županijama koji imaju manje prihode.

Peti problem koji je detektiran je problem stručne spreme policijskih inspektora. Za poziciju inspektora je na svim razinama (županijskim, FBiH, BD, RS i BiH) predviđen VI stupanj stručne spreme bez obzira kojeg fakulteta. Drugim riječima, inspektor koji provodi kaznene istrage može biti svako tko ima završen fakultet. KS je 2020. godine izmjenama i dopunama ograničio da se mogu zapošljavati samo osobe koje imaju završen VII stupanj obrazovanja, odnosno osobe sa 240 ECTS bodova pravnih ili kriminalističkih, kriminoloških ili sigurnosnih studija (dodiplomski studij) akreditirane visokoobrazovne ustanove s određenim izuzecima kada se može zaposliti osoba s taksativno nabrojanim fakultetima. Primjer Kantona/Županije Sarajevo trebali bi pratiti i druge razine vlasti i uvesti iste ili slične odredbe.

Šesti problem su plaće policijskih inspektora. Platni koeficijenti nisu isti na svim razinama vlasti. Platni koeficijenti su isuviše mali na svim razinama vlasti. Pored toga što su različiti koeficijenti različite su i osnovice za obračun plaća. Na ovakav način stvara se jaz između policijskih inspektora. Niske plaće predstavljaju dobru podlogu za potencijalnu

korumpiranost policijskih službenika. Ovu tezu potvrđuju informacije koje se iznose u javnosti po pitanju dekodiranja SKY aplikacije. Dekodiranje ove aplikacije je dovelo do povećanog broja uhićenja policijskih službenika koji su koristili aplikaciju za razna djela za koja se sumnja da predstavljaju kaznena djela.

U BiH je potrebna ozbiljna reforma policije, ali ne onakva kakva je već ranije provedena. Reforma policije se mora bazirati na kvalitetnim rješenjima koja će rezultirati boljim funkcioniranjem policije na svim razinama pri čemu bi bolje služila zaštiti građana, a ne bila plodno tlo za korupciju. Policija mora izaći iz okvira politike i biti vraćena struci i znanosti.

6. LITERATURA:

1. Ashdown, P. (2004.). Odluka kojom se uspostavlja Povjerenstvo za restrukturiranje policije. Preuzeto 12.5.2022. s <http://www.ohr.int/odluka-kojom-se-uspostavlja-komisija-za-restruktuiranje-policije/?print=pdf>
2. Hadžović, Denis., Kržalić, A., Kovačević, A. (2013.). Pregled stanja u oblasti policije u Bosni i Hercegovini preuzeto 12.5.2022. s http://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/images_docs2_pregled%20stanja%20policije%20u%20bih.pdf
3. Ljepojević, M. (2009.). Reforma policije u BiH. Banja Luka: TRUIPRINT
4. Muratbegović, E., Vujović, S., i Fazlić, A. (2014.). Procedural Justice, Police Legitimacy and Cooperation of Bosnian Students with the Police. VARSTVOSLOVJE, Journal of Criminal Justice and Security, year 16 no. 4 pp. 387–411-
5. Padurariu, A. (2014.). The Implementation of Police Reform in Bosnia and Herzegovina: Analysing UN and EU Efforts, Stability: International Journal of Security & Development, 3(1): 4, pp. 1-18
6. Tremaria, S. (2019.). Building Peace Through Policing? The EU and Police Reform in Bosnia and Herzegovina and Ukraine. Ukraine Analytica · 4 (18), 2019
7. Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu ("Službeni glasnik BiH", br. 27/2004., 63/2004., 35/2005., 49/2009. i 40/2012.). Preuzeto 23.11.2022. s <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-drzavnoj-agenciji-za-istrage-i-zastitu.html>
8. Zakon o graničnoj policiji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 50/04, 27/07 i 59/09 prečišćeni tekst). Preuzeto 22.11.2022. s https://advokat-pnjavorac.com/zakoni/Zakon_o_granicnoj_policiji_BiH.pdf

9. *Zakon o policijskim službenicima BiH "Sl. glasnik BiH", br. 27/2004., 63/2004., 5/2006., 58/2006., 58/2006., 15/2008., 50/2008. - dr. zakon, 63/2008., 35/2009., 7/2012. i 42/2018. - odluka US). Preuzeto 23.11.2022. s <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-policijskim-sluzbenicima-bosne-i-hercegovine.html>*
10. *Zakon o policijskim službenicima Kantona Sarajevo „Sl. novine Kantona Sarajevo br. 38/2018., 26/2019. i 39/2020. Preuzeto 23.11.2022. s <https://www.paragraf.ba/propisi/kantona-sarajevo/zakon-o-policijskim-sluzbenicima-kantona-sarajevo.html>*
11. *Zakonom o službi za poslove sa strancima ("Službeni glasnik BiH", br. 54/05 od 9. 8. 2005. i br. 36/08 od 16.04.2008.). Preuzeto 23.11.2022. s <http://sps.gov.ba/dokumenti/zakoni/Zakon%20o%20SPS.pdf>*
12. *Zakonom o unutarnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine „Službene novine FBIH 81/14). Preuzeto 23.11.2022. s <http://www.fmup.gov.ba/v2/propisi.php?idkat=1>*